

воленням ця роль буде виконана, навчає підкорятися правилам гри, терпляче вислуховувати бажання, пропозиції інших, обирати найкраще, найцікавіше;

г) контрольно-підсумковий – на основі аналізу ефективності проведеної роботи, про що свідчитиме зростання бажання інших дітей грати з вихованцем, для якого створювались ситуації успіху, переживання радості, задоволення ним від гри, здійснюється корекція матеріалів з метою отримання удосконалених варіантів.

Висновки. Таким чином, для досягнення успіху в ігровій діяльності старший дошкільник повинен оволодіти вмінням складати зрілий, складний, реалістичний сюжет, деталізувати та пропонувати його творче розгортання, виконувати правила гри, безконфліктно взаємодіяти з однолітками. Проведення запропонованої спеціальної роботи з майбутніми вихователями, які, як найближче оточення дошкільника, мають безумовний вплив на становлення його успішної особистості, підвищать шанси дитини на успіх.

Список використаних джерел

1. Казакова Е.И., Тряпицына А.П. Диалог на лестнице успеха. – СПб., 1997. – 158 с.
2. Максимова О.О. Формування успішної особистості шестирічного першокласника: монографія / За ред. проф. М.В.Левківського / Олена Олександрівна Максимова. – Житомир: ЖДУ, 2013. – 195 с.
3. Рояк А. А. Психологический конфликт и особенности индивидуального развития личности ребенка / Науч.-исслед. ин-т дошкольного воспитания АПН СССР. – М.: Педагогика, 1988. – 120 с.
4. Щуркова Н.Е. Практикум по педагогической технологии. – М., 1998. – 249 с.

УДК 373.5:742

Наталія КРАСНОВА
(Житомир, Україна)

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У ФОРМУВАННІ СВІТОВІДОБРАЖЕННЯ ПІДЛІТКІВ

Краснова Н. Культурно-мистецька діяльність у формуванні світовідображення підлітків. У статті розглянуто формування гуманістичного світогляду підлітків у процесі культурно-мистецької діяльності; визначено форми образотворчої діяльності підлітків до яких належать організація практичної роботи та виставкова діяльність, що зумовлює надання широких можливостей для учнів 5–7 класів спілку-

ватися на мистецькі теми, самовиражатися образотворчими засобами на виставках, конкурсах, фестивалях. Практичне використання різних видів образотворчої діяльності в синтезі з інтегрованою мистецькою діяльністю підлітків сприяє розвитку умінь сприймати, переробляти та відтворювати інформацію з навколишнього світу й відображати її у власних художніх образах. Представлено рекомендації щодо проведення конкурсних заходів різного рівня (міський, обласний, регіональний, всеукраїнський, міжнародний).

Ключові слова: культурно-мистецька діяльність, підлітки, світо-відображення, виставки, конкурси, фестивали.

Краснова Н. Культурно-художественная деятельности в формировании мироотображения подростков. В статье рассмотрено формирование гуманистического мировоззрения подростков в процессе культурно-художественной деятельности; определены формы изобразительной деятельности подростков к которым относятся организация практической работы и выставочная деятельность, что предоставляет широкие возможности для учащихся 5–7 классов общаться на художественные темы, самовыражаться средствами изобразительного искусства на выставках, конкурсах, фестивалях. Практическое использование различных видов изобразительной деятельности в синтезе с интегрированной художественной деятельностью подростков способствует развитию умений воспринимать, перерабатывать и воспроизводить информацию из окружающего мира и отражать ее в собственных художественных образах. Представлены рекомендации по проведению конкурсных мероприятий различного уровня (городской, областной, региональный, всеукраинский, международный).

Ключевые слова: культурно-художественная деятельность, подростки, мироотображение, выставки, конкурсы, фестивали.

Krasnova, N. Cultural and Artistic Activities in the Formation of Teenagers Worldreflection. The article deals with the formation of humanistic outlook of teenagers in the process of cultural and artistic activities; defined forms of graphic activity of teens which include the organization of practical work and exhibition activity that provides opportunities for pupils of 5–7 classes to communicate in artistic themes to express by means of visual art exhibitions, competitions and festivals. Practical use of various types of graphic activity in the synthesis of integrated art activity of teenagers aid development of abilities to acquire information, process and reproduce it from the surrounding world and reflect it in their own artistic images. There are some recommendations for the competition events at various levels (local, regional, Ukrainian, international).

Keywords: cultural and artistic activity, teenagers, worldreflection, exhibitions, competitions and festivals.

Krasnowa N. Kulturalno-artystyczna działalność w kształtowaniu postrzegania świata u nastolatków. W artykule rozpatrzono kształtowanie humanistycznego światopoglądu nastolatków w trakcie kulturalno-artystycznej działalności; określono formy plastycznej działalności nastolatków, do których należą organizacja praktycznej pracy i wystawowa działalność, które sprzyjają nadaniu szerokich możliwości dla uczniów 5–7 klas w celu wymiany zdań na temat sztuk pięknych, samorealizacji plastycznymi środkami na wystawach, konkursach, festiwalach. Praktyczne użycie różnych rodzajów plastycznej działalności w syntezie z zintegrowaną artystyczną działalnością nastolatków sprzyja rozwojowi umiejętności postrzegania, przetwarzania i odtwarzania informacji z otaczającego świata i odzwierciedlania jej we własnych wizjach artystycznych. Przedstawiono rekomendacje co do przeprowadzenia konkursów różnego poziomu (miejski, obwodowy, regionalny, ogólnoukraiński, międzynarodowy).

Słowa kluczowe: kulturalno-artystyczna działalność, nastolatki, przedstawienie świata, wystawy, konkursy, festiwale.

Постановка проблеми. Сучасний період становлення України зумовлює утвердження в суспільстві загальнолюдських духовних, моральних і культурних цінностей. У зв'язку з цим метою освіти є виховання особистості з гуманістичним світоглядом, духовно і морально зрілої, готової творити себе і навколишній світ. Потужним потенціалом впливу на світоглядну сферу особистості володіє мистецтво – явище, що стоїть над усіма границями.

Серед різних видів мистецтва виокремлюється образотворче, зі своєю здатністю відтворювати картину світу у художніх образах в живописі, графіці, декоративно-ужитковому мистецтві, скульптурі. Завдяки цій специфіці забезпечується можливість особистості виражати своє ставлення до навколишнього світу, що значною мірою впливає на світогляд підлітків (А. Бакушинський, С. Большакова, С. Коновець, Р. Кропіна, І. Люц, Б. Неменський), які прагнуть до самореалізації образотворчими засобами.

Підлітки переважно обирають види діяльності для самореалізації, використання своїх можливостей (Д. Фельдштейн). Серед таких видів – образотворча діяльність, яка має творчий ха-

рактар, інтегрує в собі пізнавальну, перетворювальну, ціннісно-орієнтовану, комунікативну складові. У процесі образотворчої діяльності підлітків на основі чуттєвого пізнання світу під час його сприймання і перероблення відтворює дійсність у формі художніх образів.

Мета статті – розкрити сутність культурно-мистецької діяльності підлітків, визначити її форми, висвітити особливості діалогічної взаємодії між учасниками педагогічного процесу (підлітками, педагогами) у культурно-мистецькій діяльності.

Основний зміст статті. Культурно-мистецька діяльність – це категорія виключно творення, і дуже важливо, щоб підлітки мали змогу творити. Фестивалі, конкурси, виставки дають школярам можливість реалізовувати свій творчий потенціал, стати посланцем світової культури.

У мережі закладів освіти України широкі можливості для формування світовідображення у школярів мають спеціалізовані загальноосвітні школи художнього профілю, де створюються можливості для культурно-мистецької діяльності підлітків (виставки, конкурси, фестивалі), що сприяє індивідуальному прояву підлітків у виборі видів образотворчої діяльності, особистісному художньому зростанню учнів, формуванню самостійності, виробленню індивідуального стилю, мистецького спілкування з іншими; визначенні позитивної самооцінки, вмінні підлітків орієнтуватися в культурному просторі [2].

З огляду на це, колективні форми образотворчості найбільш відповідають віковим особливостям і запитам підлітків. Вони приваблюють їх можливістю виявити самостійність у творчому самовираженні, спілкуванні з однолітками, спільній праці та зацікавленості не лише процесом колективної творчості, але й її безпосередніми результатами [10]. Ось чому відчуття своєї значущості, важливості результатів своєї творчої праці, при відповідній організації можуть впливати на бажання бути відміченим на різних рівнях – власного класу, сім'ї, школи, району, регіону. Тому, важливо залучати підлітків до таких форм взаємодії з однолітками, які б були інтелектуально насиченими за змістом і емоційно-привабливими за формою, надавали можливостей саморозвитку, діяльності соціально значущого характеру, стимулювали мотивацію участі школярів в соціальній творчості, що надає можливість включати підлітків з різним рівнем активності в корисну для суспільства діяльність (Г. Тур-

біна) [6, с. 12].

Цінним для нашого дослідження було ознайомлення з досвідом роботи спеціалізованих шкіл мистецтв Британії (С. Федоренко), де в учнів у процесі формування здатності до праці в обраній сфері мистецтва, ціннісного ставлення до мистецтва та розвитку їхніх художньо-естетичних умінь, естетичних смаків використовується такий фактор як заохочення усіх без винятку учнів до активної участі у класній та позакласній роботі, яка характеризується різними видами мистецької діяльності [7, с. 10–15].

Образотворча діяльність підлітків виступає як своєрідна форма комунікації та міжкультурного діалогу. Отже, найбільш дієвою формою, що стимулює і активізує сприйняття світу в художніх образах, характер комунікації зі світом (відображення його) у процесі образотворчої діяльності є участь у культурно-мистецьких проектах, які мають потужний вплив на формування світопізнавального компонента світовідображення – розуміти світ (природу, людей, себе), світодіяльнісного – опановувати змістом подій і явищ навколишнього в образотворчій діяльності, та вміти презентувати себе і результати власної творчості у процесі ОБД.

Метою організації різних форм мистецької діяльності підлітків (виставки, конкурси, фестивалі) було забезпечення комунікації учасників навчально-виховного процесу (учнів, педагогів), що мобілізує та згуртовує учнівський колектив. При цьому види мистецької діяльності можуть обиратися довільно, відповідно до можливостей підлітків (учасники виставки; учні, які беруть участь у підготовці експозиції; глядачі) як це показано в табл. 1.

За нашим переконанням, такий комплексний підхід до популяризації дитячої та юнацької творчості сприяє розвитку зацікавленості образотворчою діяльністю, стимулює талановитих учнів до презентації своїх досягнень. Велике значення має виставка учнівських робіт і для батьків, які переконуються, що заняття творчістю – один з засобів всебічного розвитку дитини.

Розкриваючи зміст культурно-мистецької діяльності підлітків, доцільно визначити, що: виставка є публічним показом спеціально дібраних предметів (образотворчої, друкованої та іншої продукції) і місцем цього показу; сукупністю предметів, що виставлені для огляду, з певною метою і за визначеною програ-

мою [5, с. 127]. Розрізняють виставки: міжнародні, національні, регіональні; стаціонарні і пересувні; періодичні (щорічні; ті що відбуваються 1 раз на 2 роки – бієнале; 1 раз на 3 роки – трієнале та ін.). За кількістю експонатів виставки можуть поділятися на персональні, групові, колективні; за матеріалами, що експонуються – живопису, скульптури, гравюри, акварелі, пейзажу, портрету та ін. Широкого поширення набули тематичні виставки [4, с. 205].

Таблиця 1

**Діалогічна взаємодія учасників
культурно-мистецької діяльності
(виставки, конкурси, фестивалі)**

Учасники	Учні, які беруть участь у підготовці експозиції	Глядачі
Можливість проявити самостійність, активність, усвідомлений підхід до художнього завдання, індивідуальний характер графічної виразності, композиційне мислення; задоволення бути відзначеним, презентація власних досягнень	Спільна підготовка виставки до показу: планування та створення експозиції; розташування експонатів для візуального огляду; проведення екскурсій по експозиції для відвідувачів	Сприймання прекрасного в мистецтві та в житті; активізація потреби у спілкуванні з мистецтвом; огляд експозиції та обговорення досягнень однолітків у різних видах образотворчої діяльності

Конкурси можуть проводитися як: огляд, що дає змогу виявити найбільш гідних із його учасників [5, с. 414]; змагання декількох осіб в області мистецтва, науки, спорту тощо, з метою виділити найбільш видатного (або видатних) конкурсанта-претендента на перемогу [8, с. 193], виявити найбільш гідних учасників або найкраще з того, що надіслане на огляд [9, с. 157].

Фестиваль – це масове свято, що включає показ досягнень в області музики, театру, кіно, естради [5, с. 895], на якому показують, оглядають кращі досягнення певного виду діяльності чи мистецтва [3, с. 647].

Конкурсні заходи нерідко супроводжуються науковими і науково-практичними конференціями, «круглими столами»; їх зміст відображається в спеціальних буклетах, путівниках, ката-

логах, широко висвітлюється в засобах масової інформації (радіо, телебачення, Інтернет).

Рівнями організації і проведення конкурсних заходів є: межі одного дитячого об'єднання (клас, школа), міський, обласний, регіональний, всеукраїнський, міжнародний. Розглянемо кожен з них.

В умовах навчального закладу щорічно організовуються виставки програмних та тематичних робіт. З програмних малярників найкраще влаштовувати виставку в кінці півріччя чи року, потрібно, щоб на виставці були різноманітні за тематикою роботи. За частотою проведення виставки можуть бути: періодичні (через два, три роки), щорічні, сезонні, щомісячні.

Надзвичайною подією є експонування творчих учнівських робіт у виставковій залі школи. Ознайомлення учнів з доступними їхньому розумінню художніми творами поступово готує їх до сприймання прекрасного в мистецтві та житті. Цей показ наочно ілюструє втілення мети в художній формі, задуму в певному матеріалі, привчив учнів усвідомлювати мету своєї діяльності, свідомо планувати її кінцевий результат [1].

Метою конкурсів міського рівня є: підвищення авторитету і ролі предмету «Образотворче мистецтво» у школі; виявлення та підтримка обдарованих і вмотивованих на заняття мистецтвом підлітків та творчо працюючих педагогів; активізація творчої енергії шкільних колективів і підвищення мотивації до соціокультурної діяльності; створення фонду дитячих художніх здобутків і бази даних обдарованих дітей; підтримка творчих ініціатив та обмін досвідом в області художньої освіти; розвиток системи роботи з творчими, націленими на мистецьку діяльність дітьми; залучення діячів мистецтва до справи естетичного виховання підростаючого покоління. На міському (районному) рівні організаційне та інформаційне забезпечення проведення конкурсних заходів здійснюють міські (районні) управління (відділи) освіти райдержадміністрацій (міськвиконкомів).

Конкурси міського рівня відкривають талановитих дітей серед учнів загальноосвітніх шкіл, вихованців студій та гуртків. Саме участь підлітків у цих конкурсах дозволяє виявити паростки обдарованості, скорегувати художній розвиток учнів, безпосередність та сміливу фантазію направлену на відображення світу. Багатьом підліткам участь у міських конкурсах допомагає повірити у свої сили та продовжувати займатися мис-

тецтвом на серйозному, більш професійному рівні, поступати на навчання в художні школи та коледжі.

Конкурсні заходи обласного рівня проводяться серед загальноосвітніх та спеціалізованих шкіл, дитячих творчих студій, колективів і окремих авторів, компаній та об'єднань, центрів дитячої творчості. На обласному рівні організаційне та інформаційне забезпечення проведення заходів здійснює Управління освіти і науки обласної державної адміністрації. Участь у цих заходах стимулює пізнавальний інтерес до культурної спадщини свого краю; формує у дітей і підлітків усвідомлену громадську позицію, укріплює духовні основи, прищеплює любов до рідного краю; сприяє розвитку творчих здібностей і художньо-естетичних навичок. Метою цих творчих заходів є виявлення, підтримка та популяризація досягнень кращих дитячих художніх колективів і обдарованих учнів; підвищення професійного рівня образотворчості, яке зорієнтоване на дитячу аудиторію; залучення учнівської молоді до відкриття і розуміння прекрасного у навколишньому середовищі і в своєму житті; художньо-естетичне виховання учнівської молоді, пробудження в неї поваги до національної культурної спадщини; творчий розвиток особистості, її естетичних відчуттів у процесі емоційного пізнання світу. Проведення обласних творчих заходів спрямоване на демонстрацію юними даруваннями свого розуміння світу, відчуттів, фантазій та мрій.

Головною метою Всеукраїнських виставок та фестивалів є стимулювання талановитої молоді, презентація досягнень в різних галузях, популяризація дитячої та юнацької творчості, висвітлення талантів, обдарувань дітей, сприяння розвитку зацікавленості до проблем талановитої дитини в суспільстві. Організаторами виставок всеукраїнського рівня, як правило виступають: Міністерство освіти і науки України, Національна академія наук України, Національна академія педагогічних наук України, Національний центр «Мала академія наук України». Такі конкурсні заходи проходять як щорічні Всеукраїнські акції, які висвітлюються засобами масової інформації. До участі у заходах запрошуються Управління освіти, що мають можливість представити творчість дітей області у повному обсязі; шкільні та позашкільні навчальні заклади та організації по роботі з обдарованими та талановитими дітьми: Будинки та Палади творчості, станції юних техніків, регіональні МАН, гуртки тощо. Основними завданнями Всеукраїнських творчих акцій є: привер-

нення уваги суспільства до інтелектуально-творчої діяльності обдарованих дітей; сприяння розвитку творчих здібностей, реалізації їх творчого та інтелектуального потенціалу у сфері культури й інших сферах суспільної діяльності; виявлення молодих талантів, підтримка творчо обдарованих дітей і молоді; розширення та налагодження контактів обдарованих учнів з однолітками з різних куточків нашої країни, фахівців у сфері творчої діяльності дітей та молоді в Україні [1].

Міжнародні фестивалі яскраво демонструють всесвітній характер мистецтва, яке долає політичні, географічні, культурні та мовні межі, бо є універсальною мовою людства. Такі заходи об'єднують юних художників з багатьох країн світу, дарують цікаві зустрічі та радість залучення до мистецтва. Адже, саме, молоде покоління буде продовжувати багатовікові традиції світової культури, що беруть початок з єдиних джерел духовності, з спільності цивілізацій. Розвиток духовних і культурних зв'язків сприяє поглибленню довіри і взаєморозумінню між людьми різних національностей і віросповідань, допомагає їм краще зрозуміти один одного. Такі форуми відкривають нові яскраві імена і стають добрим стимулом для подальшого творчого зросту молодих талантів.

Висновки. Забезпечення діалогічної взаємодії між учасниками педагогічного процесу у культурно-мистецькій діяльності підлітків (виставки, конкурси, фестивалі) сприяє особистісному художньому зростанню учнів (зростає і відточується його художня майстерність), формуються самостійність, індивідуальний стиль робіт, зростає бажання самопрезентації і комунікації з іншими на мистецькі теми, а головне – потреба в самоствердженні призводить до генералізації успіхів підлітків в образотворчій діяльності і розповсюджується на сферу міжособистісних стосунків: посісти гідне місце в колективі ровесників та в сім'ї (для обдарованих підлітків статусні домагання пов'язані з мотивацією досягнення першості в різноманітних конкурсних заходах); прагнення мати надійного друга, полягає в побудові стосунків з товаришами на основі певних морально-етичних норм (емоційно-цілісне ставлення до себе і навколишніх); усвідомлення власних здібностей (художньо-образне сприйняття світу і мистецтва); кругозір у сфері образотворчості; можливість передавати засобами ОБМ всю повноту особистісного відношення до світу.

Список використаних джерел

1. Краснова Н. Міський дитячий фестиваль-конкурс традиційної народної культури «Зорецвіт» – реалізація проектної методики в масштабах навчального закладу / Н. Краснова // Матеріали Всеукр. конф. [«Позашкільна освіта: історичні поступи та здобутки»] : (Київ, 2–3 груд. 2008 р). / за заг. ред. В. В. Вербицького – К. : АБЕРС, 2008. – С. 178–181.
2. Краснова Н. М. Педагогічні умови формування світовідображення в учнів 5–7 класів спеціалізованих загальноосвітніх шкіл художнього профілю у процесі образотворчої діяльності / Н. М. Краснова // Горизонти освіти. Психологія. Педагогіка : наук.-метод. журн. / Ун –т менеджменту освіти НАПН України, Севастопольський міський гум. ун-т. – Севастополь : Рібест, 2012. – № 3 (36). – С. 116–121.
3. Ожегов С. И. Словарь русского языка : ок. 57 000 слов / С. И. Ожегов ; под ред. Н. Ю. Шведовой. – 13-е изд., испр. – М. : Рус. яз., 1981. – 816 с.
4. Столяров Б. А. Педагогика художественного музея: от истоков до современности : учеб. пособие для студентов гуманитар.-худож. фак. / Б. А. Столяров ; Рос. гос. пед. ун-т им. А. И. Герцена, Рос. акад. образования, сев.-зап. отд-ние, М-во культуры РФ. – СПб. : Спец. лит., 1999. – 222 с.
5. Сучасний тлумачний словник української мови : 100 000 слів / [уклад. Н. Кусайкина, Ю. Цибульник ; за заг. ред. В. В. Дубічинського]. – Х. : Вид. дім «Школа», 2008. – 1008 с.
6. Турбина Т. А. Культурно-досуговая деятельность как средство развития социальной активности современных подростков : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Теория, методика и организация социально-культурной деятельности» / Т. А. Турбина. – СПб., 2007. – 19 с.
7. Федоренко С. В. Виховання естетичної культури у старшокласників середніх спеціалізованих шкіл мистецтв Великої Британії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / С. В. Федоренко. – К., 2011. – 20 с. : рис.
8. Энциклопедический словарь юного художника : [для среднего и старшего школьного возраста / сост. Платонова Н. И., Синюков В. Д.]. – М. : Педагогика, 1983. – 415 с. : ил.
9. Юцевич Ю. Є. Музика : словник-довідник / Ю. Є. Юцевич. – 2-е вид., доп. і переробл. – Т. : Навч. кн.-Богдан, 2009. – 352 с.
10. Якиманская И. С. Технология личностно-ориентированного образования / И. С. Якиманская ; отв. ред. М. А. Ушакова. – М. : Сентябрь, 2000. – 175 с.

УДК 1.373

Олена МАЗКО
(Житомир, Україна)

**ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ
ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ
В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Мазко О. Філософсько-педагогічні засади формування культури педагогічної взаємодії в початковій школі. У статті розглянуто діалогічну педагогіку як новітню концепцію філософії мовної педагогічної освіти. Проаналізовано основні концептуальні положення діа-